

№ 15., 1924/25.

4.—

ČII-6

8. XII. 1924.

COMEDIA

Stjepan Bojničić u svojoj uspjeloj ulozi vi-
teza Tobiјe. Maska Josipa Ružičke, zagre-
bačkog šefa maske.

Стјепан Бојничић у својој успелој улози
витеза Тобије. Маска Јосипа Ружичко,
загребачког шефа маске.

— Atelier Tonka, Zagreb. —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Uspomeni Ivana Zajca.

— Prigodom desetgodišnjice njegove smrti. —

Mislim, ne trebam dokazivati da smo različiti i da medju nama nema kontakta. Ipak će svi, koji će prisustvovati proslavi desete godišnjice smrti našeg plodnog maestra lako primjetiti ironiju sudbine. Da se dokradu do svećareva stana na kojem će „Braća Hrv. Zmaja“ postaviti spomen ploču, morat će da se u historijskom Gornjem Gradu provuku kroz kratku i gotovo neuglednu Lisinskovu ulicu i odmah nekoliko koraćaja затим naići će na još neugledniju — Zajčevu kućicu! — U njoj sada stanuje „ekstremni pristaša“ „moderne“ i „muzički terorist“ — Antun Dobronić.

Znam, mnogi će kazati „gle slučaja“, ja naprotiv velim, gle vjerne slike naše historije muzike, i sađanjih naših — muzičkih prilika. Držim naime, da smo se Lisinski, Zajc i ja nešto u prebrzom tempu našli — „na okupu“. Ali, jer mi je sudbina sada ipak dosudila ulogu gotovo „kućedaćine“, mislim, da je u redu da ovom prigodom pozdravim — „odlične goste..“

Bilo je doba kad je jedan naš kompozitor bez ustručavanja gotovo s ponosom isticao „moji pjesmotvori jesu pokušaj jednog naturaliste...“ Zanimljivo je, da su ovi naivni „pjesmotvori“ Ilirca Livadića još i danas topli, da još i danas donekle djeluju. Uzrok ovom je nadasve jednostavan. „Pjesme moje, tvrdi dalje, zerna jesu, ali u slavjansko polje htijenja, koje, ako šta valjaju u slavjanskih srcam slavjansku glazbu probuditi bi mogle“. —

Bilo je tu dakle i srca i idea!

Čini se, da su naši ilirski oci instinkтивno osjetili, da je muzičko slavenstvo odveć širok i ne dovoljno odredjen pojam. I zato Lisinski na ustuk zagrebačkom „Musikvereinu“ svjesno i programno podvlači parolu o posebnom „značaju jugoslavenske muzike...“ U provadjanju ovog cilja, njegova je, „malenkost imala čast, ali samo čast nadzornika škole (muzičkog društva)…“ Inače je umro u potpunoj bijedi i gotovo sasma zaboravljen...

Bilo je tu dakle ne samo srca i idea, nego i skrajne požrtvovnosti!

Konačno se ilirstvo premetnulo u hrvatstvo. Domogosmo se Klaićevih „Hrvatskih koncerata“. Glavni teoretski predstavnik ovog razdoblja, Fr. Kuhač, dugo je tragao „definiciju“ naše narodne muzike. Ovom muzičkom dogmatizmu čini se da je upravo divno pristajao Zajčev barokan muzički izričaj. Ipak Kuhač tvrdo vjeruje da nacio-

nalne škole samo mogu da obogate svjetsku muziku, te da nam tudjinska ruka neće nikad ostvariti ideal „osobina pučke glazbe naročito hrvatske“. Uzrok ovom nastojanju komponirao je sam Maestro Zajc: „Tko svoju domovinu ljubi, nikad neće biti rob..“

I u tom muzičkom pravaštvu, bilo je dakle, ne samo idea i vjere, nego čak i plemenitog fanatizma!

U svem ovom dotadanjem muzičko-nacionalnom nastojanju je van svake sumnje nešto velebno. To je naime „ono nešto“, što nas je od kada našim jezikom zborimo nehotice sililo, da našu umjetnu muzičku tvorbu izrazimo zasebnim izričajem naše pučke popijevke, da u muzici nadjemo — sebe. I zato su Livađićevi muzičko „slavjanstvo“, Lisinskovo „jugoslavenstvo“ i Klaić-Kuhačevi „Hrvatstvo“ zapravo istovetni pojmovi.

Ovaj je idealizam potakao ilirske „domorodce“ na sabiranje doprinosu za školovanje Lisinskoga da potom preuzme aktivno vodstvo u ondašnjoj školi „Musikvereina“; ovaj isti idealizam je u svoje doba Klaića isto tako silno da na čelo muzičke škole stavlja ondašnje naše najbolje muzičare Zajca, Dugana i Rosenberga-Ružića...

Nadošla je ratna i poratna generacija kompozitora, došli smo — „Mi“, te nam prišiće moto „ar se zdižu mladi...“. Svaki je očekivao da će ova generacija konačno ostvariti ideal naše rasne muzičke umjetnosti! Istina, „poslovalo se marljivo“, a da li se „podžeglo u stareh kaj bilo u gasilo“ da sudi historija.

Ali toj istoj historiji prepuštam da konstatira tko sve danas na odgojno najvažnijem i po našu umjetnost najodlučujućem mjestu naslijeduje jednog Zajca, jer će samo iz toga vidjeti, da je naša kultura uopće a napose zagrebačka muzička tradicija mogla da ravnodušno to primi samo u „prilikama“, kada se u muzici s posmijehom a priori otklanja — „pečat nacionalnosti...“ (Sv. Cecilija, g. 1923. str. 69).

Zato prigodom jubileja onog Zajca, koji je pokazao barem dobru volju da se što većima prilagodi našem nacionalnom muzičkom izričaju, moram naročito podvući, da mi je taj njegov makar i čisto spoljašnji naš muzički nacionalizam bliži i miliji od onih naših sterilnih muzičara, koji se kao takovi odriču domovine i sasma podavaju reakciji, jer im je umjetnost u prvom redu — posao...

Zdrava, tvrda glava našeg seljaka, radnika i intelektualca kod nas je već davno odbila takova protunacionalna muzička nastojanja, te jednom za uvijek bacila u zaborav „takmace“ Lisinskoga, poznate Schwarzeve i Klobučariće. Ta ista tvrda glava prelazi sada, a preći će unapred još većom snagom preko tolikih nezdravih pojava u našem sadanju muzičkom životu. Malen razlog tomu je i ova pošta, koju u prvom redu „Braća hr. Zmaja“ i Zagreb sada iskazuje predstavniku muzičkog pravaštva, Ivanu pl. Zajcu.

Zato se i kao „kućedomačin“ i „ekstremni pristaša moderne“ koji se muzički nije odrekao rodne grude iskreno pridružujem sadašnjem patriotskom slavlju muzičara patriote...

Antun Dobronić.

Najznamenitiji svjetski kvartet Amar-Hindemith, najizrazitiji predstavnici i propagatori moderne muzike, gostuju u Jugoslaviji od 16 do 21 decembra. S lijeva na desno: Liccio Amar, Rudolf Hindemith, Paul Hindemith, Walter Caspar.

Најзнатантији светски квартет Амар-Хиндемис, најизразитији представници и пропагатори модерне музике, гостују у Југославији од 16 до 21. децембра. С лева на десно: Рудолф Хиндемис, Паул Хиндемис, Валтер Кашпар.

Giacomo Puccini, proslavljeni skladatelj „Toske“, „Boeme“, „Madam Butterfly“ umro je pred neki dan u Parizu. Ђакомо Пучини, прослављени композитор „Тоске“, „Боема“, „Мадам Бетерфлај“ умро је ових дана у Паризу.

Наша драма

Нова Војновићева драма

Наш прослављени драматичар Иво Војновић сада пише једну нову драму „Принцеза Тарханова“.

Принцеза Тарханова била је гласовита авантурискиња за време републике у Дубровнику.

Г. Војновић завршио је већ дефинитивно први чин, и 9. децембра читаће га први пут на соареу Женске Задруге у Дубровнику.

Београдска филхармонија

Мале вести

У понедељак, 8. децембра, београдска филхармонија приређује свој први концерт у овој сезони. Диригент г. Стеван Христић. Солиста г. Јангл, проф. Музичке Школе.

На програму су: Вагнер — Мајстори певачи (први пут у Београду); Д'Енди — Успомене, симфонијска поема (први пут); Григ — Концерт, за клавир; Цандонаи — Пролеће у долини Сунца (симф. импресије у пет делова) први пут.

Прва представа друштва „Макс Нордау“

21. децембра о. г. београдски просветни клуб „Макс Нордау“ приређује у Манежу своје позоришно вече, и том приликом приказаће његови чланови уз суделовање г-џе Бошковић, члана београдског Народног Позоришта, историјску драму у 4 чина од С. Ј. Џаина „Јефтај“.

Овај клуб је и прошле године, приредио више уметничких вечера који су увек успели.

Приликом јубилеја М. Н. Германове у Прагу

Једна успомена

Староме другу и пријатељу — М. Н. Германовој

Пролеће 1904. год. у Москви. Уочи прве револуције. (Нека је проклета и прва и друга!), Писац ових редова био је онда млад глумац, тек што је свршио Царску Позоришну Школу у Петрограду и по позиву К. С. Станиславског ступио у Московски Художествени Театар.

То је било време тражења нових форми у уметности. Старе нису хтели уступити своје место новима и бориле су се за своја права. У Художественом Театру спремала се драма Горког „Деца Сунца“. Комад је био без укуса, груб, тенденциозан. У њему је

играла М. Ф. Андрејева, жена чувеног Максима, будућег совјетског комесара.

Тада је у Москви било пролеће, наше руско, нежно и романтично пролеће. Певале су птице, цветао је јоргован. Први пут сам тада ушао на света — за мене — врата Чеховљеве куће у Камергерском пролазу, и ступио у мрачну салу. Напред на редитељском столу горела је електрична лампа. За почетак сезоне спремао се комад „Деца Сунца“. Треба знати шта значи за младог руског глумца Художествени Театар. Сама та једна реч доводила је човека до усхићења. А ево и ја сам био члан тога храма. То је и моја кућа. Редитељ је био В. И. Немировић Данченко. Он је сваког минута враћао глумце. Мени је то све изгледало досадно и неинтересантно.

Изашао сам разочаран на улицу, где је пролеће било у највећем јеку. Сутрадан сам дошао опет. На позорници је била репетиција глумачке школе. Спремали су некакав комад Д'Анунцијев. Чини ми се „Ђоконду“. У комаду играла је заједно са својим ученицима, млада глумица, тек што је и сама свршила школу Художественог Театра, — М. Н. Германова. Ванредно лице, са дубоким, дивним очима, које су напомињале на Елеонору Дузе, крупан глас као да је излазио из груди. Мало неотмен ход, са чудноватим прегибањем напред — све је то имало карактер неке нарочите лепоте и заноса. И не само она лично, него и њена зелена младост, поражавала ме је некаквом нарочитом оригиналностју, неком племенитошћу и укусом. То је било моје прво познанство на позорници са М. Н. Германовом.

Ускоро смо се упознали и спријатељили. Она је имала диван, мали стан, у једној тихој московској уличици, где сам ја тако волео да разговарам са њом о италијанском Ренесансу, о новој поезији, о модерним, у оно време, енглеским прерафаелитима Росетију и Берну-Понсу.

Сећам се јоп једног великог глумачког празника, празника у Художественом Театру, у почетку великог поста. Те су се вечеринке називале по истој руској традицији, „Купусници“ („Капустники“).

У дивно старо време у Русији се позоришна сезона завршавала уочи великог поста, а после тога се вије више смело играти. Глумци у унутрашњости, скупљали су се обично на тај дан код управника позоришта, да приме последњу плату, да се поздраве и да попију чашицу ракије. Мезетило се обично са киселим купусом. И тај дан, први дан великог поста, сматрао се по традицији за празник глумача, наравне, у Русији до револуције и ако се за време великог поста, осим 1, 4, и 7 недеље, играло као и обично. Художествени Театар много година узастопце приређивао је за време великог поста свечане глумачке вечеринке са варијетским програмом, у коме су глумци играли необичне за њих улоге циркусних акробата, играчица, укротитеља зверова и т. д. По некад се давао и који чин из оперете. У позоришној

Marija Nikolajevna Germanova, prvakinja Moskovskog Hudožestvenog Teatra, proslavila je nedavno u Pragu dvadesetogodišnjicu svog visoko umjetničkog rada.

Марија Николајевна Германова, првакиња Московског Художественог Театра, прославила је недавно у Прагу двадесетогодишњицу свог високо уметничког рада.

Narodno Kazalište u Osijeku: Lepa Jovanović, član Operete, kao Belota (u "Madame Pompadour"). — Narodno Pozorište u Sarajevu: Miro Korač, član Drame, imao je nedavno lijer uspjeh kao Robert u Slik-Earovoj "Igrici ljuhaviju". — (U sredini) Pisac „Izgnanika“ (izdanje Srpsk. Knjiž. Zadruge) Vlada Stanićirović, poznati srpski književnik.

Народно Казалиште у Осеку: Лепа Јовановић, члан Оперете, као Белот (у "Мадаме Помпадур"). — Народно Позориште у Сарајеву: Миро Корач, члан Драме, имао је недавно лјеп успех као Роберт у Слик-Еаровој "Игри лубављу". — (У средини) Писац, "Изгнаника" (издање Срп. Књиж. Задруге) Влада Станичићевић, познати српски књижевник.

али, били су намештени столићи око којих се вечерало и шило. Шампањ је текао као река. Све се то, наравно, приређивало у хуманом циљу. Приређивачи тога били су дуги низ година И. Ф. Балијев, садашњи управник „Летећег Миша“ и писац ових редова.

Добро се сећам једнога одних „Купусника“, сумњам те није био последњи у вези са М. Н. Германовом, кад је она једногласно од свију присутних добила прву награду за њену лепу руку. Габријел Д'Ануцио посветио је своју Ђоконду дивним рукама Елеоноре Дузе — а глумачка Москва признала је да су руке М. Н. Германове, најлепше у целој престоници.

Ја сматрам да је најкрупније глумачко постигнуће М. Н. у Художественом Театру улога Грушенке у „Браћи Карамазов“. Овде су се сконцентрисали и руски напор и велика чар и инферналност Достојевског у једну велику целину. Никад нећу заборавити њене дивне scene у „Мокром“ са великим руским глумцем Леонидом, у сцени игре карата са Польацима, њене игре са сељанкама. Сад у томе ужива Праг.

Ја сам играо у „Мокром“ младог Калчанова и кад се Грушенка—Германова нагнула надамном, милујући ме по коси, мени је онда било неисковано пријатно.

На дан 4. октобра играо сам са њом последњи пут у комедији Островског „За сваког мудраца има довољно глупости“.

Ја сам требао отпутовати после представе у Петроград. Праштајући се са њом и љубећи њену дивну руку, нисам знао, да ћу се са њом срећи тек овде, ван своје отаџбине, после велике руске трагедије.

Ах, да сам онда могао и наслутити шта нас чека. Али тврдо верујем да ћемо ми опет радосно радити у отаџбини за славу руске уметности, а док још нема праве Русије, ја вам довикујем, Марија Николајевна, оно што чине сада, приликом Вашег јубилеја народи целог света:

„Живела“.

Београд, у јасним јесењим данима

Јурије Ракишин.

Пучини је умро

Славни талијански композитор Ђакомо Пучини, који је већ од дужег времена тешко боловао и последњих дана издржао тешку операцију грла, умро је у Брислу 29 новембра у дванаест и по часова у подне.

Рођен у Лику (Италија) Ђакомо Пучини студирао је музiku у Милану, где је завршио конзерваториум са успехом. Своју славну каријеру композитора започео је опером Les Wilhs. Први велики успех имао је са опером „Манон Леско“, појачан ускоро са „Боемима“ који су га прославили у целом свету. Већ онда за његово се име тврдило, да ће продужити низ великих славних талијанских опера у свету, и да талијански музички геније још није изумро.

Убрзо су се ређала све нова и нова дела. Од њих су постала најпопуларнија „Тоска“, „Мадам Бетерфлај“ и „Боеми“.

Поставши врло богат, Пучини се настанио у својој дивној вили на обали лепог језера Тразимене, недалеко од Перузе. У последње време радио је на једној новој опери „Принцеза Тирандо“, са либретом узетим из новеле од Годија.

Иначе, нарочито последње године, интересовао се живо за политичке прилике у својој земљи, и недавно је био изабран и за сенатора.

Пучини је умро после болести, од које је умро и композитор „Кармен“ Жорж Бизе. Од рака у грлу. Чим се његово здравствено стање погоршало, пријатељи су га саветовали да оде у Берлин, али он је претпоставио Брисел. Ма да се још добро држао и неуморно радио на својој последњој опери, није имао велике наде у оздрављење. Једном свом пријатељу на растанку рекао је:

— Не, драги мој, ја нећу моћи оздравити...

И то трагично предосећање испунило се.

Пучини, велики талијански композитор, умро је али његова дела остају, данас већ популарна у сваком куту свих континената.

На Јадрану

Отварање Градског Казалишта у Шибенику

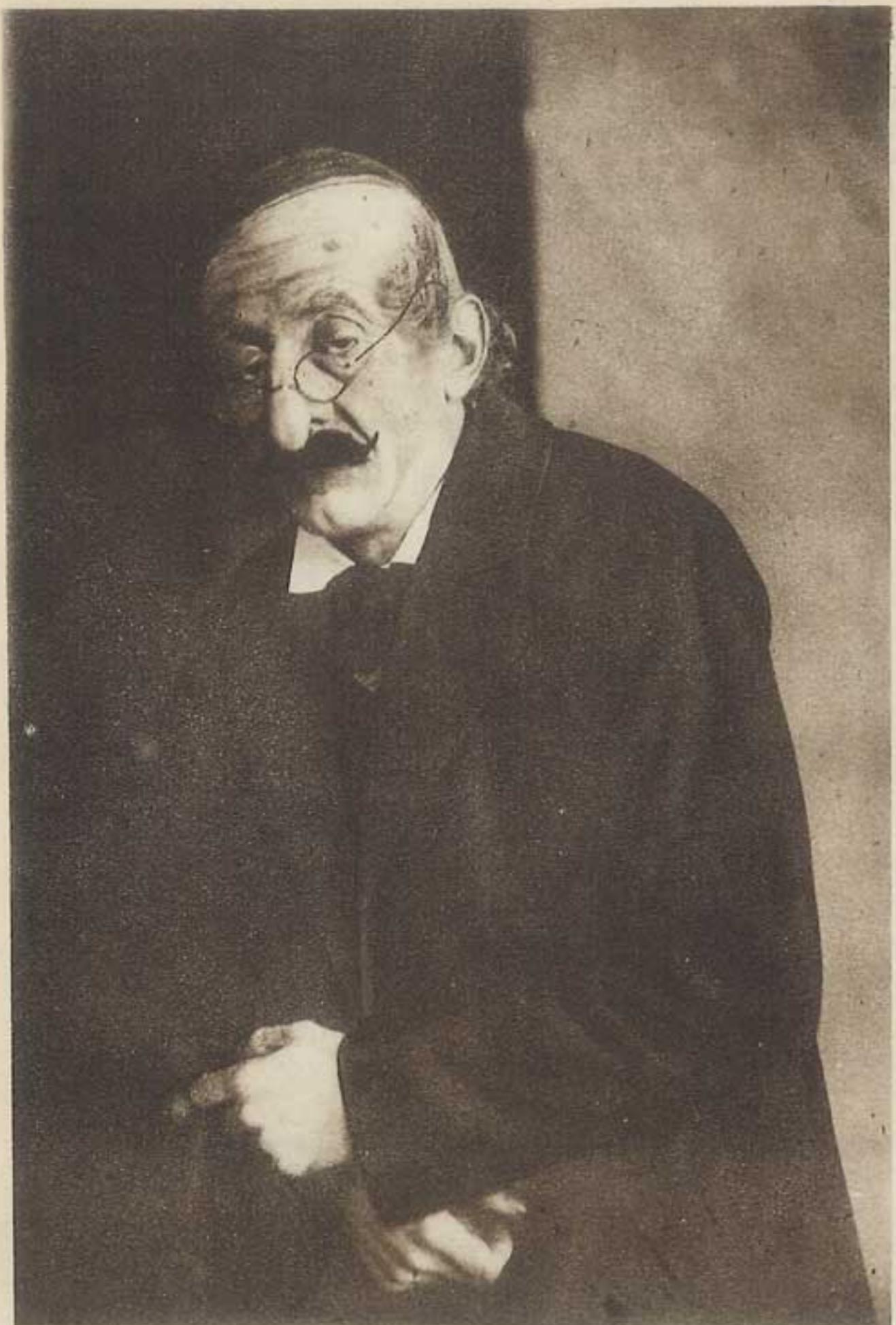
После дуже припреме и разних неизбежних перипетија, Шибеник је најзад дочекао дан отварања свога Казалишта. У суботу 15 новембра, трупа Народног Позоришта из Сплита, гостовала је у намери да она започне рад у овом Казалишту, са домаћим комадом „Мртва страже“.

Интересовање је било огромно, а сам успех представе био је неочекиван, јер је комад „Мртва страже“ спојио ову културну свечаност са успоменом на недавне тешке дане, које је проживео Шибеник, и изазвао му у памети верно изнете тешке историјске тренутке.

Глумци који су играли врло коректно, побрали су буру аплауза, а највише позната наша драмска уметница Лидија Ман-светова.

После „Мртве страже“ давала се „Илузија љубави“. У среду је трупа Народног Позоришта у Сплиту напустила Шибеник, да уступи место другим нашим позоришним трупама које ће редом гостовати у Шибенику.

Што не знаш питај Универзални Информациони Биро :: „Аргус“
Кнез Михаилова ул. 35. Тел. 6-25. БЕОГРАД. (Пасаж Академије Наука)

Streljko Petrović u svojoj uspješnoj ulozi Страхиња Петровић у својој успешној улози Кир-Дима. Маска Јосипа Ружичке.
— Atelier Tonka, Zagreb. —

Dubravko Dužin u svojoj uspješnoj ulozi витеза Andrije. Маска Јосипа Ружичке.
— Atelier Tonka, Zagreb. —

Славне позоришне зграде

Велика Опера у Паризу

Средиште Париза, града „светlostи“ како су га правом назвали, несумњиво је Велика Опера, и нема странца који је ступио у овај град а да није прво дошао пред Велику Оперу да види бар споља ту дивну зграду ако већ нема те среће да и у њу ступи и разгледа њене величанствене дворане.

Несумњиво, једна од најлепших зграда у свету, јесте Велика Опера у Паризу. Њен монументалан и пун хармоније изглед с поља, оставља дубок утисак на гледаоца, и само ако ју је једном видео, тај се утисак не губи више из душе.

Уметничку историју ове зграде, и свих оних које су пре ње биле на том месту или другом у Паризу, оставићемо за други пут а сад ћемо се задржати на историјату зграде париске Опere, која сама за себе има и свој живот и своју прошлост.

Прва парiska Опера, организована под покровитељством Луја XIV, од умешних и талентованих музичара и првих француских композитора опера, Перена и Сурдеака, била је подигнута на месту званом *Le jeu de Paume de la Bouteille* (недалеко од данашњег Лувра); и подигао ју је архитект Гишар, интендант зграда кнеза од Орлеана. Зграда је била и дуж па облика као данашње кинематографске сале, са ложама са стране и у дубини. У партеру се по ондашњем обичају стајало. Позоришна је била пространа, и тако удешена да су на позорници моглистати не само глумци и декор, већ и већи број седишта за племиће, који су хтели, да би били ближи артистима, бити на самој позорници. Отварање ове сале било је 19 марта 1671.

После смрти Лилија 1687 године, опера је прешла у салу Пале-Ројала. Овде се Опера све више развијала, и већ почела давати дела од вредности, када осамдесет година доцније, 6 априла 1763 године велики пожар ће уништи сву зграду, зидану од Лемерсија по наредби кардинала Ришељеа. То је једна од најранијих несрећа у позоришту, које су уништиле сву архиву, декор и гардеробу, врло скручену. После тога прешло се у Пале де Тијери, док се на истом месту где је ранија зграда изгорела подизала нова Опера под управом Мороа. Ова нова зграда била је отворена 26 јануара 1770 године.

Ова дивна зграда подигнута од Мороа била је кратког века. Ужасан пожар 8 јуна 1781 године уништио ју је до темеља. Величанствена слика овог пожара, сачувана је у библиотеци данашње Опере.

Убрзо је била подигнута нова зграда, сала звана „de la Porte St. Martin“. Али овде се није дugo играло, него се већ 1784 године Опера пресели у зграду, завршену нешто раније од архитекте Луја. Овде је Опера добила име, већ под утицајем слободоумних начела „Théâtre National“, затим „Théâtre des Arts“ најзад „Théâtre de la République et des Arts“. У овој згради први

пут су стављена седишта у партеру, где су грађани могли лепо седети, јер дотле су из партера гледали само слуге и војници.

Овде се играло неких тридесет година, до чувеног атентата на кнеза de Berry, 13 фебруара 1820, када је овај погинуо од револуционара Лувела. После овог догађаја ова зграда је била затворена, и убрзо порушена да би се на њено место подигао споменик кнезу-мученику.

16 августа 1821 године била је освећена нова сала у улици Пелтие. Преправљена 1868 год. од Дебреа, она није више била погодна за извесне модерније инсталације, и није била велика штета — како кажу анализи из те године — што је већ у ноћи између 28 и 29 окт. 1873 избио пожар и сравнио и ову зграду до темеља. Али штета је ипак била врло велика, јер је том приликом уништен сав декор, костими и петнаест целокупних партитура познатих опера, који су били једини примерци. Том приликом уништење је и више скулпторских и сликарских дела од неоцењиве вредности, од великих француских вајара и сликара.

Од тога дана Опера је нашла прибјежишта у многим мањим салама до отварања данашње зграде. Ако су Грци дали за драмско позориште најраскошнији облик који се може замислити, који је у исто време и најбољи модел позоришта под ведрим небом, исто је тако и генијални архитекта Шарл Гарније нашао формулу за најбољи модел модерног позоришта. И збила, сва позоришта зидана од тога времена базирају се на облику који је дао Шарл Гарније у новој париској Опери.

Нова париска Опера је право уметничко дело. Фоајеј, сала и позорница подједнако су савршени. Али оно што је најинтересантније у њима, то је видети, како та зграда „живи“ — како огромни и моћни организам позоришне делатности креће се и развија у овом идеалном и величанственом дворцу уметности.

21 јула 1862 ударен је камен темељац овој згради, а прва, свечана представа дата је 5 јануара 1875 год.

То је датум, који је остао значајан не само у историји француске музике већ и у историји људске уметности уопште.

Нове књиге

Књижара Св. Цвијановића у Београду, пустила је у продају оваја своја нова издања:

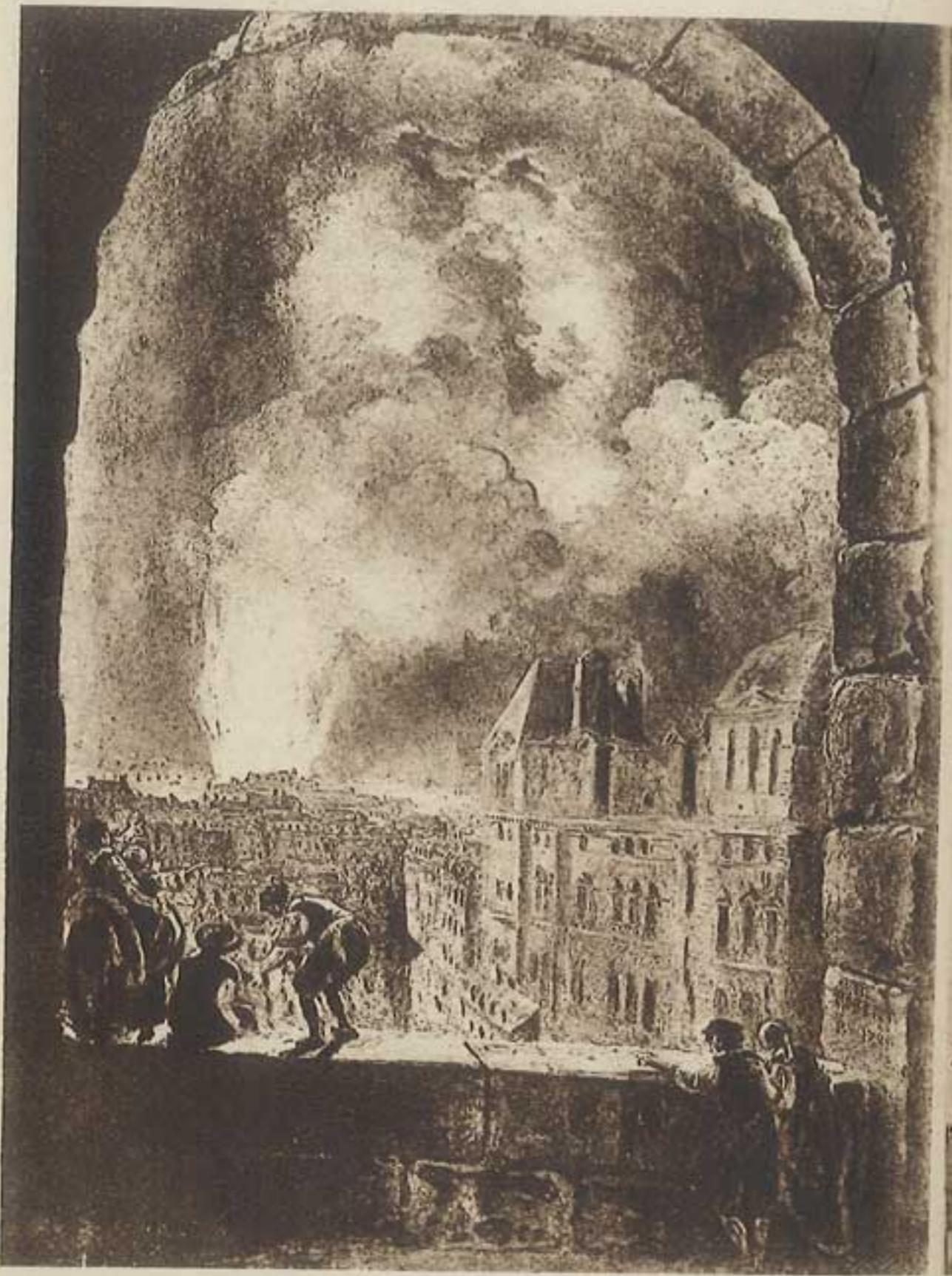
M. Ракић: Песме

Dr. Бранислав Петровићевић: Филозофија у „Горском Вијенцу“ и „Лучи Микрокозма“.

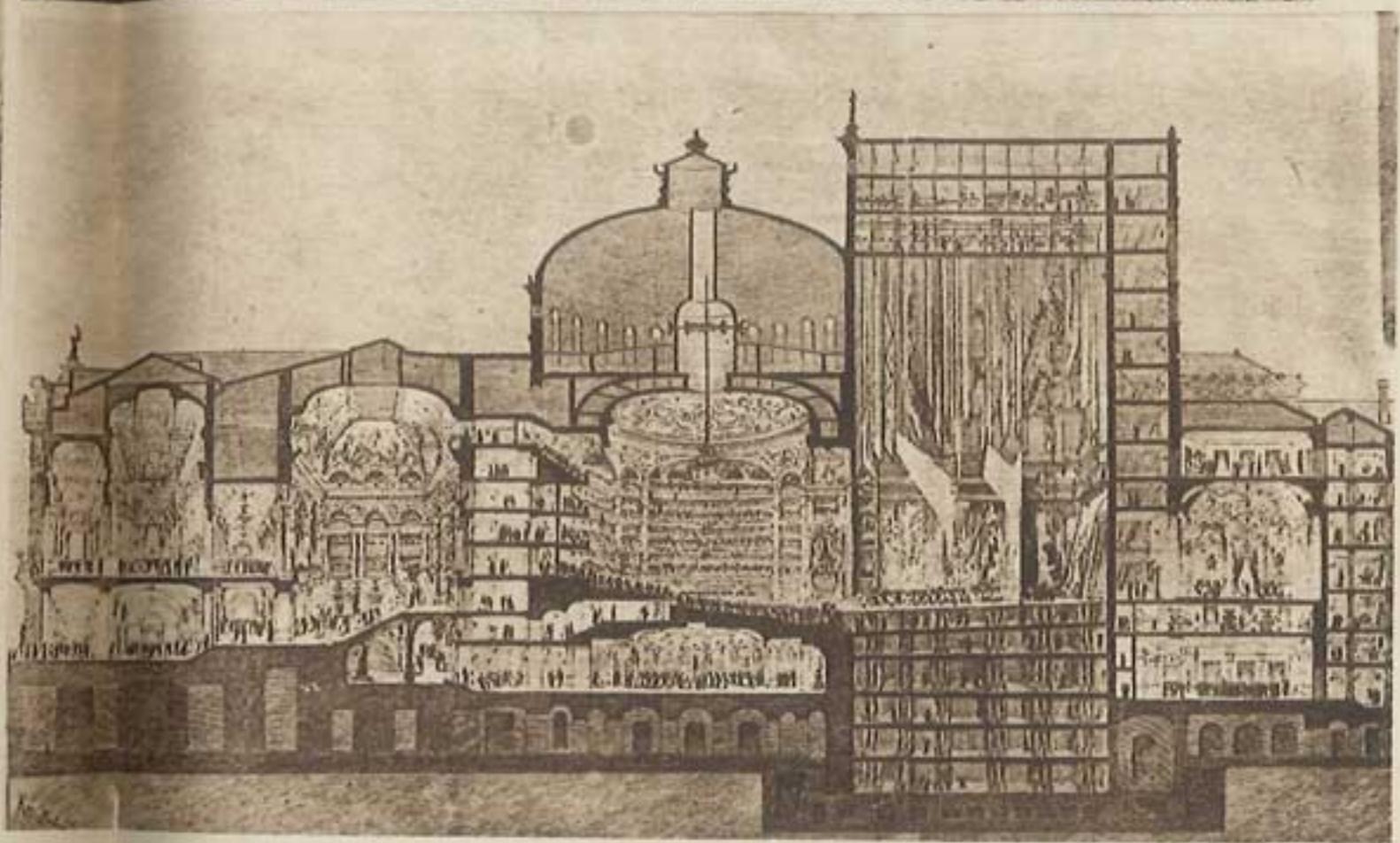
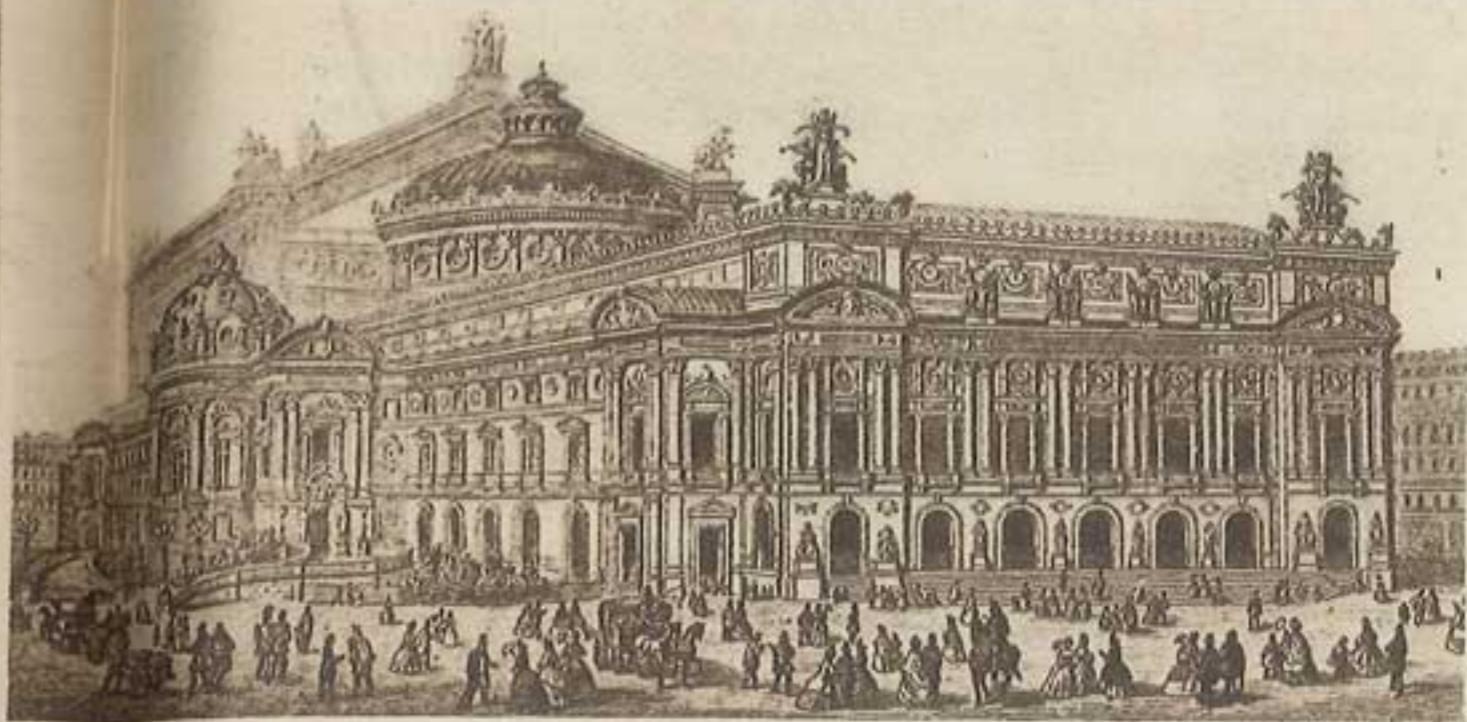
Ф. К. Бакуље: Жена и њене чари у социјалној и еротичкој борби.

Група *Младих* издала је и други број часописа

Сведочанства који је посвећен Словенском Духу. — Излази сваког 1, 11 и 21 у месецу. Број дин. 4.

Velika Opera u Parizu: (Ilijevo) Požar stare pariške Opere, u noći 8 Juna 1781 god. — (Desno) Načrt gove (današnje) pariške Velike Opere od arhitekta Charlesa Garnier-a, koji ju je i sazidao. — Prijesek nove zgrade Velike Opere u Parizu.

Velika Opera u Parizu: (Ilijevo) Požar stare pariške Opere, u noći 8 Juna 1781 god. — (Desno) Načrt nove (današnje) pariške Velike Opere od arhitekta Šerla Garnie-a, koji ju je i sazidao. — Prijesek nove zgrade Velike Opere u Parizu.

Провинција

Концерат хорске модерне у Сомбору.

13 новембра, приређен је од Срп. Цркв. Певачке Дружине, први овогодишњи вокални концерат, са новоангажованим диригентом г. Јосипом Рајхенићем-Раха.

Необичан је ово напредак, већ по лепом програму од 12 тачака, са именима: Милојевића, Христића, Коњовића, Адамића и т. д.

Овим концертом приказана је савремена наша хорска музика.

Диригент г. Ј. Рајхенић, успео је са својим хором. Програм је изведен прецизно, а што г. Раха необично квалификује, то је особена интерпретација. Он је успешно владао својим хорским апаратом, који се са много воље и смисла, покоравао диригентовом уметничком укусу.

Овај концерат значи догађај не само за Сомбор, већ и за наше нове композиторе, који немају још прилика, да их привинција разуме.

Почетком децембра спрема се прослава Сметане, на којој ће суделовати сва певачка друштва, филхармонија и музичка школа.

M. H.

Povijest Hrv. i Srpske dramatske poezije

Doc. dr. Frank Wollman: „Srbochorvatské drama. Prehled vývoje do války“. Vyda filosofická fakulta university Komenského v Bratislavě. 1924. P. 408. Cijene Kč. 48.

U hrvatskoj i srpskoj dramatičici, toj neprocjenjivoj riznici, ocrthane su i sačuvane sve epizode one velelepne epopeje, koju genije ljudski izmišlja od početka povijesti našega naroda. Sve skupo plaćano iskustvo prošlosti naše ovjekovjećeno je u najdubljim i najtočnjim mislima, najvećih duhova, dramatskih pisaca.

Knjiga češkog učenjaka dra Wollmana reprezentira opsežan, strogo znanstveni elaborat, izradjen s mnogo akribije i erudicije, kakovim se mi južni Slovenci ne možemo podićiti. Tko ne bi znao, da je dr. Wollman u nekoliko navrata i čitav niz meseci boravio na slavenskom jugu, morao bi biti zadvljen kako je mogao za kratko doba svoje docenture napisati djelo, koje suponira iscrpiv studij.

Ime dra Wollmana poznato je širim slavenskim krugovima. Dr. Wollman publicirao je do sada manje i veće znanstvene radave sa područja slavistike i filozofije; afirmirao se je i kao pjesnik i dramatski pisac. Djelo o srpsko-hrvatskoj dramatičici treba shvatiti kao dio povijesti slovenske dramatičice. Kad dovrši razvitak dramatičice u pojedinim slavenskim literaturama, narisat će komparativno i sintetičko djelo o cijelokupnoj slavenskoj dramatskoj poeziji. Dr. Wollman udara ovim početak sidografskim ispitivanjima slavenskih literatura i u tom je radu — što je veoma laskavo za nas — obradio

najprije razvitak naše drame. Autor se je u svom radu poslužio sa svom imenom domaćom i stranom književnošću, dapače i periodičkom štampom i dnevnicima.

Sami Česi nemaju o svojoj vlastitoj dramatičici ovako opsežne, informativne i sistematske povijesti. Imaju stručnu Machalovu knjigu koja služi djaštvu као помоћна knjiga.

Svoj pregled, kako iz skromnosti назива своје djelo, razdijelio je autor na četiri dijela: prvi od djačkih predstava do igre Novosadjana u Zagrebu (1840), drugi od Kukuljevićeva „Jurana i Sofije“ (1840) do stalnih narodnih scena u Zagrebu i Novom Sadu (1860. i 1861), treći od postanka narodnih scena do Miletića i četvrtstoljetnog opstanka beogradskog narodnog kazališta (1894) i napokon četvrti od Miletića do rata.

Iz ove se razdiobe razabire, da je dr. Wollman postavio junačim povijesti drame sa poviješću kazališta, te uistinu raspravlja najpre o kazalištima, njihovim osnivačima i redateljskim ličnostima, o sezona, njihovim uspjesima ili neuspjesima. Opisuje originalni i prevedeni repertoar, označuje smjer epohe, a konačno pristupa autora, njihovim djelima i kritičkoj ocjeni.

Wollmanovo je djelo uspjela kompilacija književnosti o našoj dramatičici. Nije se mogla oteti nekim sitnjim pogreškama, za koje nose i užima linea krivnju oni autori, iz čijih djela crpi Wollman svoje podatke.

Velika je prednost knjige, da sadržaje potpun šematzam svih naših dramatskih pisaca uz naznaku njihovih djela uz iscrpiv sadržaj mal ne svakog pojedinog djela.

Autor je sasvim ispravno shvatio, da je kardinalna misao naše dramatičike prije rata, jedina, koja se stalno vraća — ideja političke samostalnosti, oslobođenje svih zemalja, gdje nastanavaju Srbi i Hrvati. Umjetnost se je morala dati u službu ove ideje ili ustupiti. Ideja slobode stvorila je prva savršena djela srpsko-hrvatske dramatičike prije herojskih oslobođilačkih djela. Čitavo je srpsko pleme mučila nostalgija i bolest kosovske uspomene, upravo tako, kao što se je hrvatsko pleme u borbi protiv Mađara sjećalo gubitka vlastite krune.

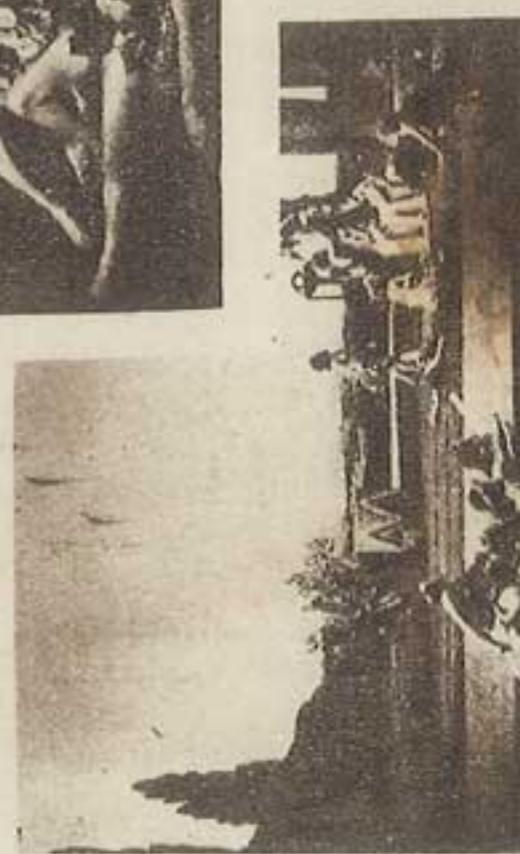
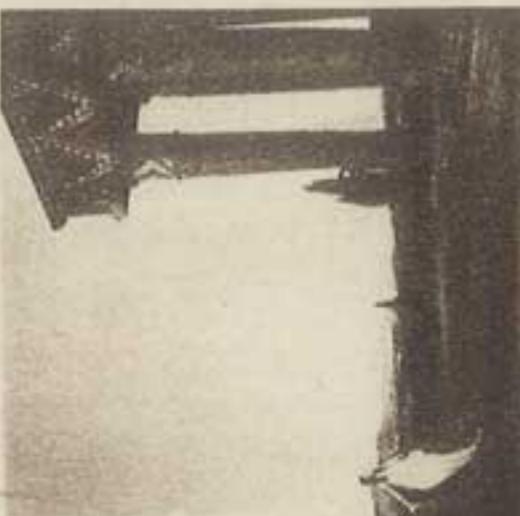
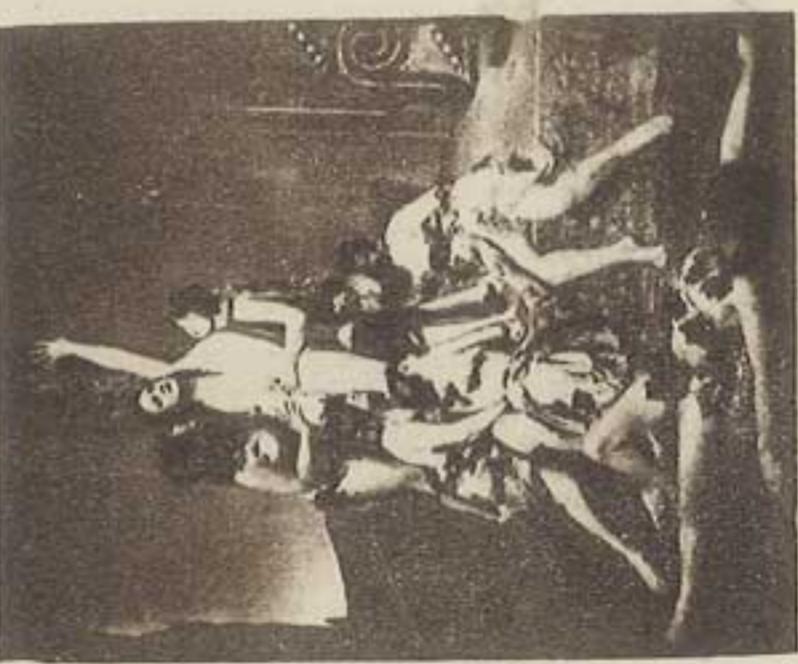
Vidovdanska misao, obrana križa protiv Turaka, nada u budućnost i nastojanje za osvetom krvde manifestira se u srpskoj i hrvatskoj drami. Autor posebice akcentira činjenice, iz kojih se razabire, kako su se hrvatske i srpske kazališne bujice slike u zajednički i snažniji tok.

Prva drama hrvatska „Juran i Sofija“ izrazuje u okviru borbe protiv Turaka misao samostalnosti, oslobođenja i teritorijalnog udruženja hrvatskih zemalja prema ilirskim nazorima.

Samostalnost, ujedinjenje, ispočetka vanjski, a zatim — tragičkom sudbinom — idejni unutrašnji boj za križ: to su glavni motivi srpsko-hrvatske dramatičike do rata. Društvena igra s motivom preljuba, žensko pitanje, emancipacija žene, nijesu došli u dramatičici do

Znameniti plesač Fokin sa svojom ženom u jednoj od najnovijih kreacija.

Vinohradski Divadlo u Pragu: "Helena od Sparte" od Verhaereen-a, belgijskog pjesnika. (Lijevo) Verhaereen, (desno) prevodilac Ostalo: glavni momenti u drami.

Vinohradski Divadlo u Pragu: "Jelena od Sparte" od Verhaereen-a, belgijskog pjesnika. (Lijevo) Verhaereen, (desno) prevodilac Ostalo: glavni momenti u drami.

jačeg izražaja. Društvena, politička i umjetnička satira takodjer je mršava. U pravom smislu riječi pokazuje naša dramatika veoma malo socijalnih motiva.

Organički razvitak dramatičkog izražaja u duši srpsko-hrvatskoj smatra autor jednim od najzanimljivijih pojava u kulturnom slavenskom životu.

Zaključno je poglavje pod naslovom „Pregled motiva i ideja. Jedinstvo srpsko-hrvatske dramatike. Smisao srpsko-hrvatske drame“ od eminentnog interesa. Ovaj iscrpivi i pregledni esej preveden je u djelu i na francuski, a prestavlja idejnu rekapitulaciju citavog djela.

Autor je trebao posvetiti dubrovačkoj drami više prostora.

Knjigom se mogu koristiti osim cijelokupne naše javnosti, koja vlada češkim, i sastavljači čeških kazališnih repertoara. Dosada je Wollmanovo djelo simpatično pozdravio velik dio slavenske štampe.

Ivan Esli

TEATRALNI GLOBUS

Teatar u Engleskoj

Prema Bernardu Shawu.

U Londonu nema trgovackih teatara, koji bi prikazivali nova i originalna djela, kad si mogu da nabave banalna. Ali uvijek se nadje po koji avanturistički duh, po koji pomahnitalac, koji pokušava da zadovolji svoju ličnu artističku ljestvu na taj način, da bilo osnuje kakovo društvo, koje pomoći privatnih sabiranja daje vanredne predstave, ili da otvore kakav „teatar koterije“ i daje predstave, koje su za trgovacke teatre suviše nove i originalne. U Engleskoj postoji jedna glumica, miss Sybil Thorndike, čija inteligencija i talent traže znatnija djela od onih, koje se usudjuju davati trgovacki teatri; ona upravlja prvorazrednom jednom pozornicom. Ima i teatara, kojim upravlja i dobro poznati romansjer, (u taj čas i dramski autor), Arnold Bennet, i njegovi saradnici, Nigel Playfair, odličan glumac i redatelj, i Basil Dean, od Readean Company. Ova dva poslednja su artički ravnatelji, sposobni i smioni. U provinciji je još jedan direktor, Barry Jackson, koji je, primivši u svoje ruke jedan visoko kulturni teatar u Birminghamu od starine s repertoarom iz XVIII. vijeka, završio jednim gestom izazova Filisterije davajući u svom provincijskom teatru ponaprije, odmah poslije Londona, moj ciklus u pet dijelova: Back to Methusalem (Natrag Metuzalemu), što gotovo izgleda nevjerojatno. K tome treba dodati i Teatersko Udruženje, kao prvo privatno udruženje i Everyman Theatre, kojim upravlja Norman Macderman kao prvi koterijski teatar, i vi imate — sa miss Thorndike i gospodom Bennett, Playfair, Dean i Jackson — sve savremene sile efektivne dramatske kulture u Londonu.

Publika?

Engleska publika ne zauzima nikakvo stanovište prema umjetničkim stvarima. Ali to je sigurno, da sada u nas ima vrlo velik broj amatera, koji se zaboravljuju kod komada, koji traju tri i po sata, sa samo jednim medjučinom i kojima ne izgleda mesta suviše ozbiljno ili suviše klasično. Oni vole Euripida; oni vole Shakespearea sa svim njegovim dužinama; oni slušaju naročitom strpljivošću i čudnom pozornosti djela, o kojima nekakav bulevarski direktor ne može drukčije da sudi, nego da su od neke budale i koje mogu do kraja da slušaju, kako to oni čine, samo trapistički monasi. Treba da iskreno priznajem, da je pojedinac od te publike siromašan: štetno je od njega tražiti za fotelju 70 dinara! Ove dvorane, konstruirane u XIX. vijeku za publiku, koja se sastoji od bogatih ljudi, koji skupo plaćaju dobro opremljene predstave, gdje oni mogu naučiti način, kako će se oblačiti i kako će se ponašati u „fashionable“ svijetu, ti su teatri premaleni, da bi imali mjesta i po nisku cijenu. Nama danas treba prostranih teatara s velikim brojem mjesta, koji su preprostrani za modne drame i dobro opremljene predstave, kojih, uostalom, poslijeratna publika više i neće.

A pisci mladi? I glumci?

To je teško reći. Jednom autoru, bio mlad ili star, najbolji interpreti njegovih djela nužno su i najbolji glumci uopće. Sjećam se onoga vremena kada je naša drama, redovito adaptirana s francuskog, bila potpuno otsječena od intelektualnoga života, koji je vrio izvan teatra; i naši glumci i glumice, kolikogod su oni bili vanredni u pogledu tehnike bili su potpuni ignoranti u literaturi, u politici, u religiji, u umjetnosti, potpuni stranci u bilokavoj kulturi, i nesposobni da saznađu, kako bi njihova vlastita umjetnost mogla da ima ikakove veze s nekim Aleksandrom Dumasom (adaptiranim), koji im se činio krajnje smionim, i Georgesom Ohmetom, koji im se činio proročanskim i dubokim. To je barem ono, što bi oni rekli, kada bi o tom razmišljali. Nepravo su ih optuživali, da čitaju romane po dva sousa, a uistinu nisu čitali ništa. Ja ne tvrdim, da se u ovim stvarima sve posvema promijenilo: Svaka profesiјa umjetnička ima svoj mali Paris, u kome se ništa ne mijenja...

Umetanjem drama s idejama u „vreću trikova“ od Scribe-Sardoua naši su glumci došli u kontakt s idejama u tolikoj mjeri da su scenu učinili instrumentom kulture za njih i za gledaoce. I mnogi mlađi rekruti dolazili bi u glumačke škole pune glave nekih debata o umjetnosti, socijalizmu, religiji, znanosti (osobito psihanalitičke) i Bog-zna šta sve još! Ima gotovo trideset godina što je William Archer, koji je proučavao Diderotove „Paradoxe“, zamolio slavnoga Julesa Lemaitrea da mu pomogne da napravi jednu anketu, upućenu francuskim glumcima. Jules Lemaitre mu je odgovorio, da glumci ne bi bili kadri razumjeti postavljena im pitanja, te da na njih bolje odgovore, nego li seoska djeca. Isto tako ne bi Archerova anketa dobila intelligentan odgovor ni od engleskih glumaca. Nešto prije toga rekao je Dumas jednoj mlađoj dami, da bi za nju bilo socijalno i

1. Kornelija, talentirana glumica varadinskog teatra. — 2. Božena Kraljeva, lijeva nada zagrebačke drame.

— Atelier Tonka, Zagreb. —

1. Kornelija, darovita glumica varadinskog teatra. — 2. Božena Kraljeva, lijeva nada zagrebačke drame.

— Atelier Tonka, Zagreb. —

1. Zlatko Grgošević, talentirani talenat mlade zagrebačke muzičke generacije, deže svoje kompozicijsko voće. — 2. Amadeo Alliger u ulozi Šepeštijana („Na tri kralja“), u spajlu u pozorištu Saborstvina („Bogorodica na hrvatskom“).

moralno nemoguće da ide na pozornicu; a zna se, što je rekao Dickens svojoj kćerci kada je htjela ići u teatar. Sve to dakako spada u daleku prošlost, barem što se tiče londonskog teatra. Karijera je danas otvorena svim socijalnim klasama, pa čak i našoj siromašnoj propaloj aristokraciji.

Ima li novih pronalazaka na scenskoj umjetnosti? I prvakasnih redatelja?

Engleske su scene, gotovo sve, zaostale za dvjesti godina u pogledu mašinerija, ali rasvjetni eksperimenti znače očaj za pisce i glumce, konstantno izloženi, da se vide njihovi najbolji efektni, pokvareni u jednoj neprikladnoj izložbi svjetlenih čудesa. Ne usudujem se da kažem, da je Charles Ricketts sve to donio od svih evropskih redatelja, jer ja nisam video sve, što bi nam mogla pokazati Europa, ali ja sam siguran, da je on jedan od najznačajnijih. Mogao bih navesti i druge, najmladje: Rutherson, Wilkinson, Rumbold, Bernard, Shelving, Lovat Fraser, čije se režije mogu usporediti s onima Maxa Reinhardta i Ruskog Baleta, kome smo vatreno odobravali. Mi imamo cijelu jednu školu umjetničkih „producera“, osnovanu od Harley Granville - Barkera: to su Nigel Playfair, Basil Dean, Norman Macdermott, k tome i Bridges Adams, koji se sasvim posvetio Shakespeareu i Lewis Casson. Ima, bez sumnje, i drugih, koje bi trebalo također spomenuti, ali ovi su mi nepoznati. Budući da se njihova aktivnost ograničuje na laku komediju, a ja potpuno ignoriram takav teatar.. Posljedne mode u stvaranju inscenografije sa svojim posljednjim nadimcima „eksprezionizam“ itd... drže se u Parizu posve jednostavnom stvari („as a matter of course“); ja usprkos toga držim, da će oni kao ogromna iznašaća potresti Parizom, koji još živi u svom dragom devetnaestom vijeku...

Bernard Shaw.

Bilješke.

DESETGODIŠNICA SMRTI IVANA ZAJCA.

U nedelju 14. decembra navršuje se deset godina smrti Nestora naše opere Ivana Zajca. Te večeri daje se u Narodnom Kazalištu na Wilsonovu trgu ponajprije popularna ouvertura „Graničara“, zatim će Jugoslovensko Akademsko Pjevačko Društvo „Mladost“ pod ravnjem kapelnika g. Jakova Gotovca izvesti njegove najmarkantnije muške žborove „Curičica mala“ (tekst A. Benešića), i „Slijepac Marko“, te kantatu za sola, muški zbor i orkestar „Dolazak Hrvata“. Iza toga izvodit će se tri slike iz njegove najpoznatije operе „Nikola Šubić Zrinjski“ pod vodstvom kapelnika g. Oskara Smodeka.

Књижевност.

Песник албанске одисеје

У своме последњем колу Српска Књижевна Задруга издала је и дело „Изгнаници“, албansку одисеју у три дела, у стиху, са прологом од Владе Станимировића, познатог нашег драмског песника.

Г. Станимировић је данас једини драмски песник, јер је он једини после рата наставио да обрађује нашу драму у стиху. Домаћа драмска производња последњих година доведена је на минимум, а драме у стиху не би ни било више да је није г. Станимировић продужио, и дао претпрошле године своју „Польску болницу“ драмски једночин, и сада једну замашницу ствар, која је изнела читаву књигу Српске Књижевне Задруге.

Г. Станимировић је нарочито познат нашој публици са својих лирских песама, које су пре рата излазиле у „Српском Књижевном Гласнику“ в другим часописима. А 1903 године, Коларчева задужбина издала му је збирку препеваних словеначких и бугарских лирских песама.

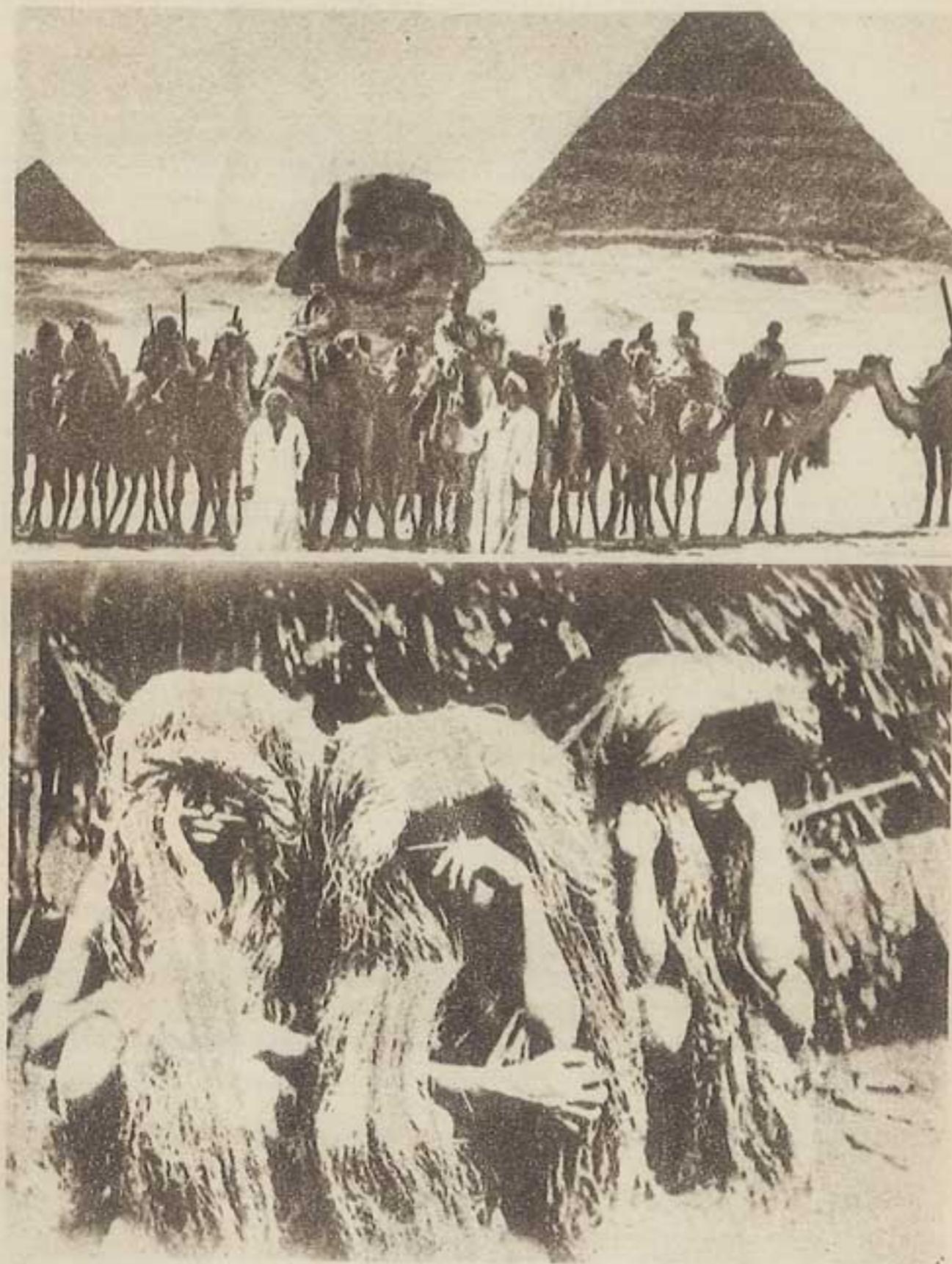
Али важно је констатовати да је г. Станимировић своју делатност испољио нарочито после рата. Док су сви остали истакнути из његове генерације, данас готово или сасвим престали да пишу, и изгледа башли се на рентабилније или каријерскије послове, г. Станимировић је једини остао веран своме перу и дао за релативно кратко време више значајних „нумера“ у своме стварању. Тако је поред „Књите Стихова“ (у издању „Времена“) у којој су скupljenе све његове боље песме из предратног времена, објавио и превод у стиху Банвиљевог „Езопа“ (у издању часописа „Венац“). Затим поменуту „Польску болницу“ и најзад „Изгнанице“.

У овом спеву изнесено је наше одступање кроз Албанију, психологија нашег народа и сви душевни тренутци тог нашег грандизног хода на народну Голготу. Дело је у драмској форми, са лирским живописним описима и драмским сценама. Психологија ратника — сељака није национални панегирик већ израз душевне преживљености. „Изгнаници“ су значајни и стога што је оно прво књижевно дело о нашем повлачењу.

КОЗЕРИЈА.

О звиждању

Код нас оно није у моди. Публика, која је у ствари још примитивна, осећа ту своју особину и покушава да је скрије. А звиждањем, или у опште гласним протестовањем наша публика мисли да би о показала „простом“. Има још разлога. Наша публика нема онај велики ентузијазам, који је могућ и чест, на пример код талијанске публике. Наша публика саосећа са уметником, па чак толико је до

Film u svijetu: grupa filmskih glumaca u Egiptu, pred piramidama; žene ljudoždera snimljene u Australiji za jedan nov film.

Film u svijetu: grupa filmskih glumaca u Egiptu, pred piramidama; žene ljuđoždera snimljene u Australiji za jedan nov film.

Lijepi medju najljepšim filmskim starovlma: Lepa moću najlepšim filmskim zvezdama: Mac Murray, znamenita američka filmska krasotica.

бра да неће писајати уметника, и ако је он слаб. У нас се тапаша и смеха, у знак задовољства и расположења, нема другог начина манифестовања.

На страни није тако. У Француској, у Паризу нарочито, и данас се још често воде читаве мале борбе због успеха неког комада, због успеха неког глумца. Неко је за писца или извођача, други противу. Прво средство кога се противници машају, јесте звиждanje. А често да би и победило узимају се и „најамници“. Отуда није ретко да у Паризу публика опази на извесној премијери, читаву гомилу плаћених клакера, којима је дужност да подржавају успех слабог комада који се први пут даје. Поред ових плаћених клакера, виде се гомиле звиждача који само чекају неку слабију сцену па да звиждањем и писком униште комад кога сматрају да је сумњиве вредности.

Звиждати у позоришту, није никакав новитет. Од увек се звижало. Још пријатељи Расина звиждали су на Корнејевљевим трагедијама; а Прадонови пријатељи од своје стране звиждали су Расину. И Волтер, Бомарше и толики луѓи били су сјајно извиждани.

Код старих Грка звиждање и пљескање било је толико савршено, да су посетиоци старих амфитеатара умели исказивати своје одушевљење или негодовање једним шумом који је лично зујању пчела у кошици, или шуму кишне по крову. Шкрипало се обућом о под да уши заглуну и тиме имитовали извесни стари дрвени инструменти. А глумци су на целу ту паклену ларму морали ћутати.

Познат је случај императора Августа, који је казнио удаљењем са позорнице за више година чувеног античког глумца Пилада само зато што је једном са позорнице указао прстом на неког човека који је сметао представи звиждени непрестано.

У Француској у тринадесетом веку протести су били толико огорчени, да се чак и камењем бацало на позорницу.

У осамнаестом веку звижало се врло много. Волтеру се нарочито много звижало. Његовог „Ерифиле“ дочекала је публика правом буром. Дух Амфиаријуса који се појављује на почетку комада, морао се због ларме вратити у земљу из које је час раније изашао. У почетку деветнаестог века, 1817 године, Талма, велики трагичар, би страховито извиђан у „Германкусу“ од Ариолда. То је било тако звиждање какво се није у Француској запамтило и забележило. Исто тако био је Палма извиђан и у комаду „Мариус у Ментурну“ зато што се усудио да игра улогу Римљанина Мариуса у костиму без кратких гаћа. Други велики глумац Фредерик Леметр био је извиђан зато, што се у „Вотрену“ од Балзака, појавио на позорници у улози мексиканског ќенерала маскиран као краљ Луи-Филип. Још једно интересантно звиждање забележено је, кад је у малом кокетном версаљском позоришту играла главом Марија Антоанета — врло рђаво у осталом — једну улогу у комаду „Краљ и сељак“ од Монсињија. Тада се чуо један писак у сали, у којој је било само највише племство присутно. Доцније се тек дознало да је то звијдао сам Луп Шеснаести.

Интересантан је и овај детаљ, да је крајем седамнаестог века француска влада нашла да се у позориштима много лажма, и командант краљеве полиције Ла Рејни, који изгледа није марио за покумере, изда писмену наредбу грађанству, да ће сваки онај који буде лармао у или око позоришне зграде, бити осуђен — на смрт! Али као што се сви временом ублажавају, тако је и овај спао на то, да онај који прави ма какав неред у позоришту, казни се највише до пет дана затвора.

Мале вести из света

Сви прашки листови донели су опширне чланке о прослави двадесетпетогодишњице уметничког рада гђе Нине Вавре, члана загребачког казалишта.

Д'Анунцио, који се већ од дужег времена повукао у мир, у своју вилу у Гардони, намерава сада да у непосредној близини своје виле, у величанствено лепој башти која се пружа око његова дворца, подигне један амфитеатар, где ће организовати једно нарочито позориште. Оно ће давати само нарочита, најбоља драмска дела света, играна од најбољих глумаца.

Биће свега четрдесет места, врло скупа, тако да ће бити приступачна само најбогатијима овога света.

Чешки листови имали су ових дана једну интересантну сензацију. У Швандовом Дивадлу приказана је комедија једног ратног инвалида — слепца Бохуслава, у којој је сам писац и грао главну улогу. Бохуслав је пре рата био глумац; чак је ранијих година био члан и нашег, Љубљанског Гледалишта. Слепи писац-глумац приказује у својој комедији на један врло интересантан и оптимистички начин како слепило не мора бити трагично, и како и слепи човек може имати среће и уживања у животу, ако ведра срца помаже другима да дођу до среће.

Као глумац кретао се Бохуслав на позорници са фрапантном сигурношћу, тако да је публика местимице заборавила да се по њој креће глумац који је слеп.

У Немачком Позоришту у Прагу, гостовала је два вечера Рајнхартова бечка трупа. Прво су вече играли комедију из спортског живота „Несрећан човек“ од Харвода. Друго вече дат је комад „Слуга два господара“ од Голдонија, сасвим у стилу старе талијанске комедије,

Поред Рајнхартових импровизованих декорација, које на позорницу у цовени рококо-салон уносе сами глумци, допала се и јединствена игра глумаца.

Исидора Дункан познати творац модерне игре, налази се сада у Москви, где су сопствене власти уступиле један некада њен кнезовски дворец и потребна срећа, да наслади хиљаде женске деце у духу поезије, уметности и лепоте.

Liza Popova, prima donna beogradske Operе, gostovala је с успјехом у Osijekу и Novom Sadу у „Mignon“-и, „Manonu“, „Madame Butterfly“ i „Boheme“-и.

Лиза Попова, примадона београдске Опера, гостовала је са успехом у Осеку и Новом Саду у „Мињони“, „Манону“, „Мадам Бетерфлај“ и „Боему“.

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Pretplata se šalje u Beograd, Kosmajska ulica 22. „Makarije“ A. D. Zemun.